

The World's Largest Open Access Agricultural & Applied Economics Digital Library

This document is discoverable and free to researchers across the globe due to the work of AgEcon Search.

Help ensure our sustainability.

Give to AgEcon Search

AgEcon Search

<http://ageconsearch.umn.edu>

aesearch@umn.edu

*Papers downloaded from **AgEcon Search** may be used for non-commercial purposes and personal study only. No other use, including posting to another Internet site, is permitted without permission from the copyright owner (not AgEcon Search), or as allowed under the provisions of Fair Use, U.S. Copyright Act, Title 17 U.S.C.*

No endorsement of AgEcon Search or its fundraising activities by the author(s) of the following work or their employer(s) is intended or implied.

281.8
G25
Cop. 2

GAZDÁLKODÁS

DC BRANCH

XX. évf.

A TARTALOMBÓL

MÓDOSNÉ BARCZA
GABRIELLA:

A mezőgazdasági termelés nö-
vekedésének ütemessége a IV.
ötéves tervidőszakban

SÖVÉNYHÁZY ZOLTÁNNÉ
—TÓTH ATTILA:

A búza-, a kukorica- és a cukor-
répatermelés fejlesztésének esz-
közlelkötése és jövedelmezősége

CSERHÁTI PÁL:

A hernádi Március 15. Termelő-
szövetkezet fejlesztése az V.
ötéves terv időszakában

HORVÁTH IGNÁC:

Adottságok, lehetőségek és ki-
használásuk a kecskeméti járás
mezőgazdasági kistermelésében

PROCUREMENT SECTION
CURRENT SERIALS RECORDS

U.S. DEPT. OF AGRICULTURE
NATL. AGRIC. LIBRARY
RECEIVED

AUG 18 '76

76
6

GAZDÁLKODÁS

TARTALOM

<i>Módosné Barcza Gabriella: A mezőgazdasági termelés növekedésének ütemessége a IV. ötéves tervidőszakban</i>	1
<i>Sövényházy Zoltánné—Tóth Attila: A búza-, a kukorica- és a cukorrépa-termelés fejlesztésének eszközlekövetése és jövedelmezősége</i>	15
<i>Szániel Imre: Gondolatok a durum búza hazai termesztéséről és felhasználásáról</i>	25
<i>Müller Tibor: Gazdaságossági számítások a tejhasznú szarvasmarha-ágazat kialakításához</i>	33

A GAZDÁLKODÁS GYAKORLATÁBÓL

<i>Cserháti Pál: A hernádi Március 15. Termelőszövetkezet fejlesztése az V. ötéves terv időszakában</i>	45
---	----

SZEMLE

Adottságok, lehetőségek és kihasználásuk a kecskeméti járás mezőgazdasági kistermelésében (<i>Horváth I.</i>)	51
A kukorica ipari feldolgozása és a Phylaxia együttműködése a Monori Állami Gazdasággal (<i>Barócsai Gy.—Suri Gy.</i>)	54
A világ asztala (<i>S. Leölkes L.</i>)	57

E SZÁM SZERZŐI:

Barócsai György dr., fősztályvezető, Phylaxia Oltóanyag- és Tápszertermelő Vállalat (Budapest) — Cserháti Pál, elnök, Március 15. Termelőszövetkezet (Hernád) — Horváth Ignác, első titkár, MSZMP járási Bizottsága (Kecskemét) — S. Leölkes Lajos dr., csoportvezető, AGROINFORM MÉM Információs Központja (Bp.) — Módosné Barcza Gabriella dr., tudományos munkatárs, MÉM Statisztikai és Gazdaságelemző Központ (Bp.) — Müller Tibor, főmérnök, MÉM Tiszavidék Mezőgazdaság Fejlesztési Irodája (Szolnok) — Sövényházy Zoltánné dr., tudományos munkatárs, Agrárgazdasági Kutató Intézet (Bp.) — Suri György, gazdasági-műszaki tanácsadó, Phylaxia Oltóanyag- és Tápszertermelő Vállalat (Bp.) — Szániel Imre dr., igazgató, Gabonatermesztési Kutató Intézet (Szeged) — Tóth Attila dr., tudományos munkatárs, Agrárgazdasági Kutató Intézet (Bp.).

A MEZŐGAZDASÁGI TERMELÉS NÖVEKEDÉSÉNEK ÜTEMESSÉGE A IV. ÖTÉVES TERVIDŐSZAKBAN

MÓDOSNÉ BARCZA GABRIELLA dr.

A Gazdálkodás 3. száma cikket közölt,¹ mely áttekintést adott a mezőgazdaság és feldolgozó ipar termelőerőinek arányaiban, szerkezetében, valamint termelési viszonyainak struktúrájában a IV. ötéves tervidőszak alatt bekövetkezett mozgások irányairól, tendenciáiról. Egyidejűleg rövid áttekintő összefoglalót kaptunk a mezőgazdasági újratermelési folyamat tervszerűségének fő jellemzőiről, eredményeiről, problémáiról és az V. ötéves terv szempontjából legfontosabb döntési csomópontokról.

E cikkben Csete László említett tanulmánya egyik részletének bővebb kifejtésére vállalkoztunk és a mezőgazdaság IV. ötéves tervidőszakra előirányzott és elért gazdasági növekedésének az értékelésére törekszünk.

A szocialista újratermelési folyamat bővített újratermelés és a társadalom egész fejlődése szempontjából alapvető jelentőségű az újratermelési folyamat bővítésének ritmikussága, ütemessége, mivel a társadalmi újratermelési folyamat ütemességétől függ a lakosság alapvető szükségleteinek kielégítésére rendelkezésre álló használati értékek, a társadalmi termék tömege, összetétele, a népesség társadalmi-gazdasági felemelkedéséhez anyagi háttérül szolgáló nemzeti jövedelem mennyisége, aránya és a nemzeti vágyon növekedése.

E cikkben — a szocialista újratermelési folyamat fő arányainak és egyensúlyi feltételeinek kialakulására ható növekedés és növekedési ütem megítélése szempontjából — elsősorban a tervszerűségre igyekszünk fényt deríteni.

Megvizsgáltuk ezért, hogy a mezőgazdasági termelésnek a IV. ötéves tervében előirányzott öt év alatti és évenkénti növekedése összességében, majd a növénytermelésben és az állattenyésztésben szektoronként és ágazatonként miként teljesült. Igyekszünk a vállalatokban megvalósuló újratermelési folyamat számszerű összefüggéseinek megvilágításával, a termelés alakulására ható okok feltárása vagy megközelítése révén a mezőgazdaságunkról kialakuló képet teljesebbé tenni.

¹ Csete László: A mezőgazdaság és a feldolgozó ipar 1971—1975. évi eredményei és kérdőjelei. Gazdálkodás, 1976. 3. sz.

A MEZŐGAZDASÁGI TERMELÉS TERVEZETT ÉS TÉNYLEGES NÖVEKEDÉSE

Mezőgazdaságunk népgazdasági igényekkel összehangolt fejlesztéséhez a tervtörvény a IV. öt éves tervperiódusra a növénytermelés 3,2%-os, az állattenyésztés 4,2%-os, az egész mezőgazdasági termelés 3,7%-os évenkénti növekedésével számolt.² Ez a növekedési ütem a mezőgazdasági termelés 1970. évi tényleges állapota alapján tervezett ütemességét fejezi ki. A mezőgazdaság változatlan áron számított bruttó termelési értéke növekedési ütemének a tervezettől való eltérése meghaladta a +1%-ot, s a következő képet mutatja (%):

Növénytermelés	6,0
Állattenyésztés	3,8
Összesen:	4,9

Ez a viszonylag jelentős mértékű ütemkülönbség a mezőgazdasági termelés előírányzott bruttó termelési értékének 2,2%-os túlteljesítéséhez vezetett.

A mezőgazdasági termelés bruttó termelési értékének tervezett 18,4%-os növekedése helyett 1970-ről 1975-re 124,8%-os teljesítést értünk el. E jelentős mértékű túlteljesítés mögött komoly hiányok, egyensúlyi zavarok, szektoriális feszültségek, szerkezeti aránytalanságok húzódnak meg.

A fenti termelésnövekedést úgy értük el, hogy a tervidőszak egyes éveire előírányzott egyenletes mezőgazdasági termelésemlelkedés igen nagy mértékű ingadozásokon keresztül teljesült, illetve túlteljesült.

A *mezőgazdasági termelés* tervezett és tényleges évenkénti növekedési üteme a következőképpen alakult:

	Tervezett növekedési ütem, %	Tényleges
1971	3,7	9,2
1972	3,7	2,9
1973	3,7	7,6
1974	3,7	4,2
1975	3,7	0,9

A tényleges és tervezett fejlődés nagy eltérései magyarázhatók részben az időjárás tervidőszak alatti ingadozásával, azonban főként a mezőgazdasági termelés teljesítőképességének következetes kihasználására, az erőforrások mozgósítására ható tényezőkre vezethetők vissza.

NÖVÉNYTERMELÉSÜNK ELŐÍRÁNYZATAINAK TELJESÍTÉSE

A *növénytermelés* bruttó termelési értékének — a IV. öt éves tervidőszakra kifizűzött növekedésének realizálásához — évenként 3,2%-kal kellett volna

² Megjegyzés: Számszerű adatainkhoz forrásként felhasználtuk: a népgazdaság IV. öt éves tervéről szóló tervtörvényt; tervdokumentációkat; a MÈM STAGEK Gazdaságelemző Igazgatóság 2. sz. kiadványát; a 2. sz. kiadványban közölt adatok alapján készült saját számításainkat.

emelkednie. Ez vezetett volna a növénytermelés bruttó termelési értékének 15,8%-os növekedéséhez. Ehelyett a tényleges növekedés 14,1%-kal meghaladta a tervezettet. Az évenkénti növekedési ütem pedig a következők szerint alakult:

	%
1971	11,7
1972	7,0
1973	10,1
1974	0,2
1975	0,9

A tényleges növekedés évenkénti átlaga elérte a 6,0%-ot. Az átlagos növekedési ütem kialakulásában a két kiemelkedően jó gazdasági évnek nagy szerepe volt.

Ha a növénytermelés növekedését évenként és ágazatonként vizsgáljuk, akkor megállapíthatjuk, hogy a különböző termékekből az egyes évekre tervezett népgazdasági igények kielégítetlenül maradtak. Tehát globálisan szemlélve, kedvező képet alakíthatunk ki a mezőgazdaságról, de belső aránytalanságok, strukturális zavarok húzódnak meg a kedvezőnek tűnő számok mögött. Nézzük a növénytermelés növekedését alakító főbb ágazatok oldaláról a célok teljesítését.

A mezőgazdaság a *szántóföldi növénytermelésen* belül, *búzából*, a tervezettnél az előírányzott termésmennyiség $\frac{1}{5}$ -ével adott többet a népgazdaságnak, hasonlóan a *kukoricához*, amelyből a tervezett mennyiséget annak $\frac{1}{3}$ -ával teljesítette túl. A tervezetthez képest viszonylag kedvező volt a termésmennyiség a *napraforgó-termelésben*, a *silókukorica-termelésben*, és a kalászosok közül még a *zab-* és az *árpatermelés* területén.

A *cukorrépa-termelésben* az évenkénti termésmennyiségek átlagosan mintegy 10%-kal maradtak alatta a tervezettnak, súlyosabb a helyzet *burgonyából*, ahol még a tervtől való átlagos lemaradás is mintegy 18%-os. A legrosszabb a tervteljesítés a *zöldségtermelésben*, itt az előállított mennyiség *paradicsomból* évről évre majdnem 40%-kal, a *vöröshagymából* pedig minden évben csaknem 30%-kal maradt alatta az előírányzotttnak.

A növekedésben döntő szerepet játszó termésátlag, valamint vetésterület alakulása az egyes ágazatok esetében különböző volt. Általában a tervteljesítésben vagy túlteljesítésben kiemelkedő ágazatok (búza, kukorica, zab, árpa) a tervidőszak végére tervezett termésátlagaikat jelentős mértékben túlszárnyalták, míg a tervezett termésmennyiségtől jelentősen lemaradó paradicsom, vöröshagyma, cukorrépa termésátlagai nem érték el az egyes évekre tervezett ha-onkénti hozamaikat. Például cukorrépából a gazdaságok évről évre átlagosan és ha-onként a tervezettnél 30 q-val kevesebb terményt takarítottak be a IV. ötéves tervidőszak alatt, burgonyából a növekvő termésátlag mellett egyre kisebb területről került be a termés, ami 1975-ben már a tervezett vetésterülettől 45 ezer ha-ral való lemaradásra vezetett.

A szőlő- és gyümölcsstermelés vonatkozásában ugyancsak arra a következtetésre juthatunk, hogy a célok nem teljesültek, az eredetileg tervezett növekedési ütemet nem sikerült teljesíteni. A terv szerint évenként rendszeresen, ütemesen növekvő, nagyobb választékú szükségletet a mezőgazdaság nem tudta kielégíteni. A szőlő- és gyümölcsstermelés csökkenésében, a telepítéseket meghaladó kivágási ütem emelkedése mellett, a termés-átlagok tervezettől való lemaradása is igen nagy mértékben közrejátszott. A szőlőstermelésben a termésátlag évenként átlagosan 18%-kal volt alacsonyabb a tervezettnél, ami a tervezett termésmennyiségtől mintegy 20%-os évenkénti lemaradáshoz vezetett. Almatermelésünkre jellemző, hogy az évenkénti tervezett szükségletet kielégítő termésmennyiségtől évről évre közel 300 ezer tonnával maradt el.

A terv a növénytermelésen belül a szántóföldi növénytermelés 3,14%-os, a szőlőstermelés 2,82%-os, a gyümölcsstermelés 4,0%-os, az egyéb (rét, legelő, nádas) termelés 2,4%-os évenkénti növekedésével számolt. Ezek a tervezett növekedési ütemek a növénytermelésben globálisan túlteljesültek, de még így sem voltak elegendőek ahhoz, hogy a mezőgazdaság a növénytermelésre tervezett bruttó termelési érték színvonalát elérje. Alapvetően arról van szó, hogy a terv indításakor sem sikerült összhangot teremteni a növekedés, a növekedési ütem és a tervezett időhorizontra előirányzott bruttó termelési érték színvonala között. Míg a növekedési ütemek elérték vagy megközelítették, egyes esetekben jóval túlhaladták a tervezett ütemet, addig a bruttó termelési érték összegében kifejezett előirányzatok teljesítésében jelentős mértékű lemaradás tapasztalható. A növekedési ütem-szektorok szerinti tervszerűsége tárgyában végzett vizsgálatainknál domborodik ki ez a jelenség még plasztikusabban. Számítások sorozatával bemutatatható az a növekedési ütem, amely már elégséges lett volna a terv értékben kifejezett céljainak megvalósításához, erre azonban munkánk során nem vállalkoztunk.

AZ ÁLLATTENYÉSZTÉS TERVEZETT ÉS TÉNYLEGES NÖVEKEDÉSE

A mezőgazdasági termelésen belül az állattenyésztés IV. ötéves terv-időszak alatti fejlesztéséhez a tervtörvény az 1970. év bázisán 21,9%-os növekedést irányzott elő, évenkénti 4,4%-os tervezett növekedési ütem mellett. Az öt év alatt a bruttó termelési érték terve 119,0%-os szinten teljesült, csaknem 3%-os lett a tervtől való lemaradás mértéke. A fenti tényleges növekedést 3,8%-os évenkénti átlagos növekedési ütem mellett érte el a mezőgazdaság, de úgy, hogy az átlagtól való eltérések évenként igen nagyok voltak.

1971-ben 6,4, 1972-ben —1,8, 1973-ban 4,7, 1974-ben 8,7 és 1975-ben 1,0% volt az állattenyésztés termelésének a tényleges növekedése. A tényleges növekedés a tervezettől mintegy 13%-kal lemaradt. Az állattenyésztésről a fentiekben kialakított összképhez tartozik még, hogy vágómarhából 2,2%-os, vágósertésből 6,2%-os, vágóbaromfiból 5,2%-os, vágójuhából

4,2%-os
termelés
terve.

Va
tott ke
1%-kal
közelít
egyes

E
való %

A
száma

dést,
majd
sertés
jelzik

4,2%-os, tejből 4,0%-os, tojásból 4,5%-os termelésnövekedést, a gyapjú-termelésnél közel 1%-os csökkenést irányzott elő a népgazdaság IV. öt éves terve.

Vágóállat-termelésünk minden egyes végtermékénél a tervhez viszonyított kép kedvező, mivel a vágómarha-termelés tényleges növekedése alig 1%-kal maradt alatta a tervezett növekedésnek, s az átlagos ütem is megközelítette a tervezettet. Vágómarha-termelésünk terv szerinti ütemétől az egyes években %-osan a következő mértékben tért el a teljesítés:

1971	+ 2,2
1972	— 3,9
1973	+ 9,3
1974	— 10,8
1975	— 8,7

Ezzel együtt járt a tényleges szarvasmarha-létszámnak a tervezettől való %-os eltérése is, amely a következők szerint hullámzott:

1971	— 2,0
1972	— 1,4
1973	+ 1,6
1974	+ 4,0
1975	— 5,3

A feszültségeket tükrözik a tehénállomány tervezett és tényleges létszáma közötti eltérések alábbi %-ai is:

1971	— 2,6
1972	— 0,4
1973	+ 2,7
1974	+ 0,3
1975	— 7,9

Vágósertés-termelésünk jóval túlhaladta a tervezett 30,8%-os növekedést, s ez elvezetett a 10,5%-os átlagos évenkénti növekedési ütemhez, ami majdnem kétszerese a tervezettnak. Részleteiben a vágósertés-termelés, a sertéslétszám és a kocaállomány tervtől való eltéréseit a következő adatok jelzik:

	A vágósertés- termelés	A sertés- létszám	A koca- állomány
	tervtől való eltéréseinek %-a		
1971	+ 12,2	+ 12,2	+ 9,4
1972	+ 10,7	— 4,7	— 1,2
1973	— 9,7	+ 14,4	+ 17,9
1974	— 2,1	+ 7,7	— 17,8
1975	— 1,6	— 11,4	— 10,2

A sertésenyésztést a termelés szeszélyes ingadozásai jellemzik, amelyek a növekedési ütemben ugyan kiegyenlítődnek, de mégis a termelés ciklikus alakulására hívják fel a figyelmünket. A tervidőszak alatt hozott intézkedések sem segítettek a termelés ciklikus alakulását előidéző fő okok megszüntetésében.

Vágóbaromfi-termelésünk tekintetében a globális előirányzat 1%-os lemaradás mellett teljesült, s a növekedési ütem eltérése sem jelentős, míg a *juhászal* a tervezett növekedéstől majdnem 20%-kal kevesebb vágójuhot produkált, s így a tervezett átlagos növekedési ütemtől 3,62%-os a lemaradás. *Tejtermelésünkben* is a fenti ágazathoz hasonló az összkép, mivel a tervezett 20%-os növekedés helyett csak 5,2%-ot értünk el úgy, hogy az 1971–1975. évekre előirányzott mennyiségnél 1233 millió literrel kevesebbet termelt a mezőgazdaság. Tojástermelésünk is alatta maradt az előirányzott-nak, ami kitűnik a növekedési ütemnek a tervezettől való majdnem 50%-os lemaradásában.

Gyapjútermelésünkben a tervezett közel 1%-os ütemesökkenés megkésereződött, így a tervidőszak első három évében a gyapjútermelés közel 10%-kal maradt el a tervezettől, míg 1974-ben és 1975-ben már csaknem 10%-kal többet termeltek a tervhez képest.

A MEZŐGAZDASÁGI TERMELÉSI SZÉKTOROK NÖVEKEDÉSI TERVEINEK TELJESÜLÉSE

A megelőző tervidőszak utolsó évének teljesítményei alapján, tudományosan megalapozott és tervszerű előrelátás eredményeként, a termelőszövetkezeti közös gazdaságokban 6,7%-os, az állami szektorban 3,4%-os növekedéssel és a háztáji, kisegítő és egyéb szektorban pedig –0,1%-os csökkenéssel számolt a terv.

A mezőgazdaság öt évre tervezett bruttó termelési értékének 2,2%-os túlteljesítéséhez a mezőgazdasági termelési szektorok különböző mértékben és eltérő növekedési ütem mellett járultak hozzá úgy, hogy a szektorok közötti és az azokon belüli termelési tevékenységek méretei, az ágazatok arányai, az ágazatok növekedésének jellemzői a tervhez képest különböző képet mutatnak. A szektorok tervezett növekedési ütemkülönbségei az újratermelési folyamat során nem, illetve a tervben meghatározott iránytól eltérő módon teljesültek. A termelés feltételeinek alakulására ható belső és külső piaci körülmények, a népgazdasági igényeket közvetítő és a vállalati szintű érdekeltséget befolyásoló közgazdasági szabályozás, valamint a vállalati személyes érdekeltség hajtóerői a célok megvalósítása közben olyan környezetet teremtettek a mezőgazdasági újratermelési folyamat számára, amelyek a szektorális feszültségek kibontakozásához, a legfontosabb és az állandóan bővülő szükségletek kielégítettségi fokának egyenetlenségeihez, a termelés állandó hullámozásához, a növekedési ütemek ingadozásaihoz, a vállalati termelés alkalmazkodó képessége tekintetében pedig merev magatartáshoz vezettek. Bár ez utóbbi jelenség a mezőgazdaság sajátosságai-ból, egyik legfontosabb ágazatának (állattenyésztés) tulajdonságaiból fakad.

Különösen ezért szükséges a vállalati szintű reakcióképességet kiemelten kezelni, a lehetséges reagálási módokat már előre felvázolni és nem utólag nyomon követni, vállalati magatartási alternatívákban gondolkozni. Mindezeket már a tervek készítése során el kell kezdeni, de legkésőbb a tervek végrehajtásához szükséges intézkedések megtervezésekor.

A mezőgazdasági termelést vállalati és népgazdasági szintről és azon belül irányító tényezők úgy hatottak a szektorok közötti fejlődésre, hogy 7,9%-os növekedési ütemet értek el a termelőszövetkezeti közös gazdaságokban. Ez a %-os növekedési ütem évenként a következők szerint ingadozott:

1971	13,4
1972	5,8
1973	9,7
1974	6,9
1975	3,5

Hasonlóképpen túlteljesült a növekedési ütem a mezőgazdaság állami szektorában, mégpedig évről évre a következő %-ok szerint:

1971	7,1
1972	2,7
1973	5,4
1974	5,2
1975	1,5

A háztáji, kisegítő és egyéb gazdálkodók szektoráról köztudott, hogy a mezőgazdaságban évenként előállított bruttó termelési értéknek mintegy $\frac{1}{3}$ -át itt termelik meg. A harmadik szektor IV. ötéves tervidőszakra tervezett visszafejlődése még az erőteljesen ható és adó formájában megjelenő, valamint egyéb intézkedések ellenére is átlagosan és évről évre 2,0%-kal több terméket bocsátott a népgazdaság rendelkezésére. Igaz, ezt a tervidőszak alatti 10,2%-os növekedést úgy érte el, hogy 1971-ben 5,6%-ra emelkedett, 1972-ben az előző évihez képest a tervezett csökkenés kétszeresével esett vissza a termelés, 1973-ban 6,0%-os, 1974-ben 1,0%-os volt a növekedés, 1975-ben az előző évihez képest ismét 2,2%-kal csökkent a termelés. A töretlen termelésnövekedés itt sem következett be, hasonlóan a többi szektorhoz, amiben a természeti tényezőkön túl a termelés anyagi-műszaki feltételeinek alakulására ható elemeknek és az ágazatok jövedelmezőségi pozícióját döntően alakító közgazdasági szabályozásnak volt a legnagyobb a szerepe.

A növekedés mértéke és a bruttó termelési érték öt év alatti színvonala között a szükséges mennyiségi kapcsolat már a terv indításának évében sem teremtődött meg, pontosabban a tervkészítés fázisában eltolódott a figyelem a fenti összefüggések harmonikus láncolatáról.

**A TERMELŐSZÖVETKEZETI SZÉKTOR KÖZÖS GAZDASÁGAI TERVEZETT ÉS TÉNYLEGES
NÖVEKEDÉSÉNEK ALAKULÁSA**

Igaz ugyan, hogy a termelőszövetkezeti közös gazdaságok előirányzott növekedési üteme mintegy 1,2%-kal túlteljesült, mégis azt kell mondanunk, hogy a szektor bruttó termelési értéke a tervhez képest csak 93,8%-ot ért el. Azaz a tervezettet meghaladó tényleges növekedési ütem is kevésnek bizonyult ahhoz, hogy a globális előirányzatok megvalósuljanak. A szektorokon belül fokozódtak, illetve plasztikusabban kidomborodtak a népgazdasági igények kielégítésével kapcsolatban felmerült termelési, szabályozási, irányítási hiányosságok, következtelenségek, zavarok, arányossági problémák.

A bruttó termelési érték tervezettől való lemaradásában a fő visszahúzó erőt ebben a szektorban az állattenyésztés és azon belül is a termelési program megvalósítása során kialakult szabályozás gyakorolta. Az állattenyésztésben az előirányzott bruttó termelési értéket csak 87%-ra sikerült teljesíteni. A növénytermelésben is számottevő még az értékben kifejezett előirányzattól való lemaradás.

A növénytermelés oldaláról a termelőszövetkezetek közös gazdaságai a tervezett évi 4,5%-os növekedés helyett 9,7%-ot értek el az alábbi %-os ingadozásokon keresztül:

1971	19,0
1972	8,6
1973	13,0
1974	3,6
1975	4,4

Az időbeni növekedésre a számos hatótényező közül a természeti, időjárási viszonyok rapszodikus alakulásának is döntő fontossága volt, azonban a tervek teljesítése szempontjából az alakítható tényezők sokkal nagyobb jelentőséggel bírtak, mint az alig módosíthatóak. A mezőgazdaságban formálható elemek súlya egyre nagyobb jelentőségűvé válik, aminek a hatásait tudományos előrelátás alapján és időben szükséges feltárnunk ahhoz, hogy a múlt jelenségei, eredményei, problémái ne ismétlődjenek meg, bár a múltban keletkezett problémák még éreztetik hatásukat a beindult tervperiódus tevékenységeinek lehetséges eredményeiben is.

A fejlődés vagy a növekedés hátráltatásában — a szektorra általában jellemző beavatkozási módok közismert sajátosságai következtében — szerepet játszó állattenyésztés tervezett 56,6%-os növekedését évi átlagos 11,3%-os ütem teljesítése mellett érte volna el, ezzel szemben a termelés növekedése csak 23,8%-os volt. 4,8%-os átlagos növekedési ütem és a következő évenkénti %-os ingadozások mellett:

1971	3,9
1972	1,1
1973	4,2
1974	12,4
1975	2,2

A mezőgazdaság IV. ötéves terve tulajdonképpen a termelőszövetkezeti közös gazdaságokra tervezett kiemelkedő és jó eredmények realizálása nyomán teljesülhetett volna. Azonban a már súlyában is nagy arányt képviselő állattenyésztés növekedéséhez szükséges feltételeket sem a gazdaságok önmaguk, sem a központi szinten hozott intézkedések nem teremtették meg, vagy a határozatok, szabályozók nem kellően ösztönöztek arra, hogy a termelés tervezett növekedéséhez szükséges feltételek időben és ott alakuljanak ki, ahol azokra feltétlenül szükség van.

Jelenleg sem számszerűen, sem elméletileg nem tudjuk elég pontosan körülhatárolni a vállalaton belüli automatizmust és a népgazdaság oldaláról a termelés alakulására ható tényezőket és ezek közül a rangsorban első helyeket elfoglaló szabályozókat, amelyek a tervek végrehajtása során a termelésben igen szélsőséges eseteket eredményeztek és egyes területek, ágazatok lemaradását okozták, a növekvő ütemű emelkedés helyett csökkenő ütemű növekedéshez, vagy a visszaesés helyett termelésbővítéshez vezettek. Természetesnek tartjuk, hogy egyenletes termelésnövekedés csak elméletileg létezik, azonban nyitott kérdés maradt számunkra az, hogy ha egyszer a termelés tendenciáját a tervekben növekvőnek, vagy csökkenőnek ítélték, akkor ez a szükségszerűség a végrehajtási fázisban miért nem tud következetesen érvényre jutni.

A MEZŐGAZDASÁGI TERMELÉS TERVEZETT ÉS TÉNYLEGES NÖVEKEDÉSE AZ ÁLLAMI SZÉKTORBAN

Az állami szektor termelésének teljesítését alakító alapvető és fő természeti és közgazdasági tényezők olyan mértékben, irányban hatottak a termelőkre, hogy a növekedési ütem túlteljesítése éppen elegendőnek bizonyult a bruttó termelési értékben kifejezett célok teljesítéséhez.

Az állami szektorban a tervidőszak végére előirányzott 16,7%-os növekedés mintegy 5%-kal magasabb szinten teljesült, de az állattenyésztésben nem sikerült elérni a célként meghatározott 120,9%-ot. Ez a lemaradás a mezőgazdasági termelés állattenyésztési programjának megvalósításához szükségesnek ítélt 4,4%-os átlagos termelésemelkedéstől való lemaradásban kiemelkedő szerepet kapott.

Az állattenyésztés évenkénti átlagos növekedése 3,5%-os körül volt és az átlag a következő %-okból alakult ki:

1971	5,4
1972	-5,4
1973	1,9
1974	15,4
1975	0

Az állami szektor növénytermeléséről már valamivel kedvezőbb a kép, ha csak a növekedés ütemességének dimenziójából tekintjük át a fejlődést, mivel az átlagos 5,2 %-os tényleges növekedés lényegesen túlhaladja a tervezett 2,7%-ot.

A HÁZTÁJI, KISEGÍTŐ ÉS EGYÉB SZEKTOR TERVEZETT ÉS TÉNYLEGES NÖVEKEDÉSE

A kistermelők szektorában a *növénytermelésre* évről évre tervezett 0,8%-os növekedés helyett, nagymértékű ingadozásokon át 0,5%-os átlagos növekedés valósult meg. Különösen a tervidőszak utolsó két évében bekövetkezett termelési visszaesés hatott a szektor növénytermelésének eredményeire. Még ezzel a növekedési ütemmel is sikerült a bruttó termelési érték globális előirányzatát 3,1%-kal meghaladni.

Az állattenyésztésben az eredeti terv szerint összesen 4,2%-os csökkenéssel számoltak. A terv teljesítése során azonban 16,1%-os növekedést érték el a kistermelők. A növekedéssel együttjáró ütemesség igen jelentős mértékben hozzájárult a mezőgazdaság állattenyésztési előirányzata teljesítése során a tervtől való elmaradás mérsékléséhez. Tulajdonképpen a termelészövetkezeti közös gazdaságok az állattenyésztési előirányzatnak csak mintegy a felét teljesítették, az állami gazdaságokban is lemaradás következett be ezen a téren és csak a háztáji állattenyésztés termelése nőtt a tervhez képest.

A NÖVÉNYTERMELÉS EREDMÉNYEINEK SZEKTORONKÉNTI VÁLTOZÁSA

A növénytermelés bruttó termelési értékben tervezett növekedése, mint a cikk elején már kifejtettük, nem teljesült, s ebben a szektorok más-más szerepet játszottak. Míg a háztáji és egyéb gazdaságok, valamint az állami szektor tervhez képest mért teljesítményei növekedtek, addig a termelészövetkezeti szektorban jelentős mértékű volt a lemaradás. Az előbbi két szektorban is a *szántóföldi növénytermelésnél* mintegy 10%-os volt a túlteljesítés, a *zöldségtermelés* azonban szinte minden egyes szektorban lemaradt a tervtől, mégpedig legnagyobb mértékben a háztáji és egyéb gazdasági szektorban (24,2%-kal). A termelészövetkezeti közös gazdaságokban 88,7%-ra teljesítették a tervet, az állami gazdaságok 6,8%-kal maradtak el tőle.

A *gyümölcstermelés* tervét a termelészövetkezeti közös gazdaságok 63,0%-ra, az állami szektor gazdaságai 81,5%-ra teljesítették, s csak a harmadik szektorban következett be a tervhez képest 17,6%-nyi termelésnövekedés. A növénytermelés bruttó termelési értékében a szektor szinten mért teljesítmények már kiegyenlítettebb képet mutatnak. A tervezett 57,8% helyett a termelészövetkezetek 56,7%-kal, a 15,2%-os tervezett részesedés helyett az állami gazdaságok 15,3%-kal, a háztáji kisegítő gazdaságok pedig 27,0% helyett 28%-kal részesedtek a növénytermelés bruttó termelési értékéből.

Évenként azonban már tarkább a szektorok teljesítményének a tervezettől való eltérése. Az eltérések a következők voltak:

latain
melés
háztá
9,2%
daság
kálh
term
megh
pítva
a 10,

zeti
7,6%
5,8%
gazd
emel

során
gazd

köve

zato
kal

Az éves növénytermelési tervtől való eltérés %-a
a termelőszövetkezeti közös gazdaságokban az állami szektorban a háztáji és egyéb gazdasági szektorban

1971	-7,1	-7,9	+5,5
1972	+5,8	+3,6	-2,6
1973	+12,4	+10,7	-1,0
1974	+3,7	-1,9	0,0
1975	-0,7	+7,2	-11,2

AZ ÁLLATTENYÉSZTÉS TERVEZETT ÉS TÉNYLEGES NÖVEKEDÉSE SZÉKTORONKÉNT

Állattenyésztésünk növekedési ütemével kapcsolatban végzett vizsgálataink a következő jelenségre hívták fel a figyelmünket. *Vágómarha-termelésünkben* a tervtől való lemaradás szektorok szerint különbözött. Míg a háztáji és kisegítő gazdaságokban a tervezett 1,2%-os helyett évi átlagban 9,2%-os növekedés következett be, addig a termelőszövetkezeti közös gazdaságok nem tudták az öt év alatt elérendő 18,8%-os növekedést produkálni, ehelyett öt év alatt mindössze 1,6%-kal emelkedett náluk a vágómarha-termelés. Az állami szektorra tervezett 1,9%-os növekedési ütemét sikerült meghaladni 0,1%-kal. A szektorok egymás eredményeit, hiányosságait tompítva jutottak el együttesen a tervezett 11,0%-os termelésnövekedés helyett a 10,4%-os emelkedéshez.

*Vágósertés-termelésünk*nél jelentős a túlteljesítés, de a termelőszövetkezeti közös gazdaságok a tervezett 17,6%-os növekedési ütem helyett csak 7,6%-os évenkénti emelkedést értek el, az állami szektor viszont a tervezett 5,8%-os növekedésnek csaknem a kétszeresét produkálta. A háztáji és egyéb gazdasági szektor részére tervezett 2%-os csökkenés helyett pedig 59,1%-os emelkedés következett be.

A szektorokra tervezett termékkibocsátási ütem a *vágóbaromfi-termelés* során úgy módosult, hogy a tervezetthez képest megkétszereződött az állami gazdaságok vágóbaromfi-termelése.

Vágójuhtermelésünk szektoronkénti növekedése, illetve csökkenése a következő képet mutatta:

	A tervezett termelésnövekedés, %	A tényleges termelésnövekedés, %
Termelőszövetkezeti közös gazdaságok	7,6	1,8
Állami szektor	0,84	-5,2
Háztáji és egyéb gazdasági szektor	-2,14	8,6

Merőben más tendencia bontakozott ki tehát, mint amit az előirányzatok tartalmaztak, s ezek eredményeképpen a tervezett termeléstől 18,2%-kal lemaradtunk.

A NETTÓ ÁRUFORGALOM MEGOSZTLÁSA
(1968. évi változatlan áron)

1. táblázat

(%)

Megnevezés	1971.	1972.	1973.	1974.
	é v b e n			
	Termelőszövetkezetek közös gazdaságai			
Növénytermelés	72,0	71,7	70,8	76,0
Állattenyésztés	45,1	43,8	43,5	42,5
Összesen	57,2	56,6	57,1	57,9
	Állami szektor			
Növénytermelés	20,3	20,0	18,8	19,7
Állattenyésztés	19,6	19,4	17,8	18,2
Összesen	19,9	19,7	18,3	18,9
	Háztáji, kisegítő és egyéb gazdaságok			
Növénytermelés	7,7	8,3	10,4	4,1
Állattenyésztés	35,3	36,8	38,7	39,3
Összesen	22,9	23,7	24,6	23,2

Tejtermelésben a szektorokra kidolgozott program szerint, a fejési átlag növekedése mellett, a háztáji és egyéb gazdaságokban évenként 3,7%-os esőkenésnek, a termelőszövetkezeti közös gazdaságokban 12%-os évenkénti emelkedésnek, az állami gazdaságokban évről évre 4,2%-os fejlődésnek kellett volna bekövetkeznie. Ehelyett a termelőszövetkezetekben az 1975. év végére tervezett 60,2%-os növekedés helyett csak 7,7%-ost értek el. A tervtől való évenkénti eltérés a következő képet mutatja:

	a tehénlétszámban	A tervtől való eltérés %-a a tejtermelésben	a fejési átlagban
1971	-9,8	-16,7	-9,2
1972	-5,2	-16,7	-5,5
1973	+4,9	-4,9	-7,0
1974	-4,9	-4,1	-11,3
1975	-6,2	-13,6	-12,2

Az állami gazdaságokban a 11,7%-os termelésnövekedést 2,34%-os évi átlagos emelkedés mellett érték el, de még ez is csak mintegy 60%-a a tervezett növekedési ütemnek.

1. táblázat

(%)

1974.

76,0

42,5

57,9

19,7

18,2

18,9

4,1

39,3

23,2

ési átlag

3,7%-os

enkénti

nek kel-

1975. év

tervtől

-os évi

a ter-

A tehéneltszám

A tejtermelés
tervtől való eltérésének %-a

A fejési átlag

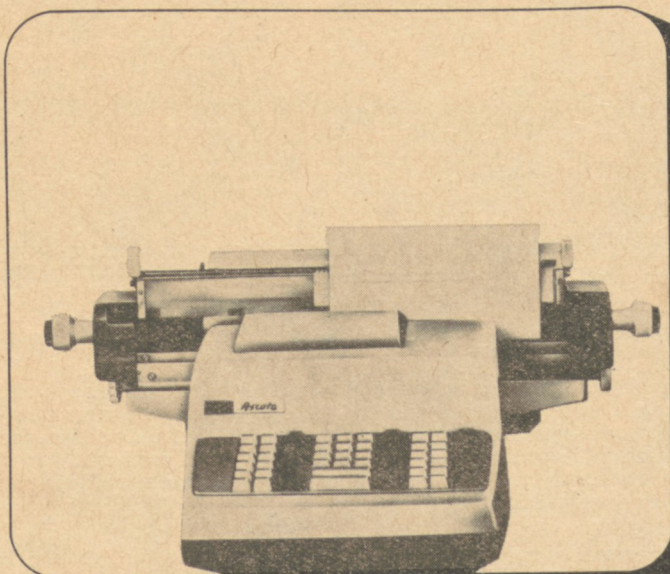
1971	-4,3	-14,5	-11,7
1972	-5,0	-6,6	+2,8
1973	-2,0	-0,4	+1,5
1974	-3,1	-3,4	-1,7
1975	.	.	.

A mezőgazdasági termelésen belül a növénytermelés és az állattenyésztés súlyának megítéléséhez, az egyes szektoroknak a növénytermelés és az állattenyésztés termelésében betöltött szerepének szemléltetéséhez az 1. táblázatban %-osan kifejeztük a nettó áruforgalom tényleges alakulását.

Развитие венгерского сельского хозяйства, запланированное в IV. пятилетнем плане, осуществилось, но рост сельскохозяйственного производства по годам, отраслям и секторам в значительной мере отличается от запланированного развития. Это вызвало напряжение в последовательном снабжении и в обосновании будущего развития. Автор анализирует в статье отклонения и их причины и указывает на мероприятия необходимые для ликвидации этой непропорциональности.

Die im IV. Fünfjahrplan der ungarischen Landwirtschaft vorangeschlagte Entwicklung konnte zwar realisiert werden doch das jährliche, produktionszweigliche und sektorenmäßige Wachstum der landwirtschaftlichen Produktion ist bedeutend vom Mass der geplanten Entwicklung abgewichen. Diese Erscheinung hat bestimmte Spannungen in der gleichmässigen Versorgung und bei der Untermauerung der zukünftigen Förderung, verursacht. Der Verfasser hat die Abweichungen und deren Ursachen analysiert und auf die benötigten Vorkehrungen zur Abschaffung dieser Disproportionen, hingewiesen.

Although the development of Hungarian agriculture envisaged in the IVth Five Years Plan was in general accomplished but the increase of agricultural production was not conform to the planned development in each year, in all activities and sectors. Thereby certain tensions were caused in steady supply and in the grounding of future development. The author presents an analysis of these deviations and of their reasons in his paper and points out certain things to do for the elimination of disproportionateness.

Büromaschinen-Export
GmbH Berlin
DDR-108 Berlin,
Friedrichstrasse 61.
Deutsche Demokratische —
Republik

Budapesti irodánk:
V. Engels tér 5.

dario **1353**

**Alkalmazása
ésszerű
a könyvelés
minden területén.**

ahol az adatok gyors értékelése a cél. A gazdasági életben megalapozott döntések szükségesei, ennek érdekében egyesíti a „dario 1353” a nagy teljesítőképességű könyvelő automata és a lyukszalagkészítő berendezés tulajdonságait. Az értékelés azonnal, a legkülönbözőbb szempontoknak megfelelően, központilag történik, az elektronikus adattfeldolgozó berendezés segítségével. A könyvelés, számolás és lyukasztatás egy munkafolyamatban történő egyesítése lényegesen rövidíti a decentralizált adatfelvételt fordítandó időt. Forduljon hozzánk részletes tájékoztatásért.

Szállítható 2, 4 vagy 6 szoldírozóval, 12/12 helyes beállító és számoló kapacitás mellett. Sokféle funkció automatikus átvétele vezérlődob és programszalag segítségével. Számmellenőrző berendezés a hibás adatfelvétel kiküszöbölésére.

Lyukasztási sebesség:
50 jel/mp

A lyukszalag változtatható kódolásával, 5-8 csatornás rendszerben minden elektronikus adattfeldolgozó rendszerhez illeszkedik.

Az
kodás m
alapjai.
kent, az
ben. Az
kával,
szükség
kapcsa
kérdése
ágazat
Jelen m
gáljuk

Am
donkép
állóesz
tárgyá
techno
a búza
ritás S
bájnna
mánya

A
hetün
amiko
búzat